

VLADIMÍR KUBEŠ

P R Á V N Í V Ě D Y A D N E Š E K

(K problematice právně filosofického základu)

I

Při jednáních o znovuotevření brněnské právnické fakulty, nesprávně zrušené ke škodě celé naší společnosti v roce 1950, se objevila také otázka, jak je tomu s normativní teorií.

Brněnská škola právní a národohospodářská, založená Františkem Weyrem, Jaroslavem Kallabem a Karlem Englišem, měla vysokou vědeckou úroveň a byla známá v celém právně vědeckém světě. Tradice ve světě znamená nesmírně mnoho a tato tradice je jedním z řady přesvědčivých důvodů, aby třetí právnická fakulta byla právě v Brně.

S brněnskou právní školou je nerozlučně spojena tak zvaná normativní teorie, neboli *ryzí nauka právní*, jejímž světovým zakladatelem byl Hans Kelsen a československým František Weyr. Ryzí nauka právní, jejíž úspěšná cesta byla nastoupena v roce 1911 Kelsenovým spísem „Hauptprobleme der Staatsrechtslehre“, se brzo rozšířila po celém světě. Jak výmluvně dokazují příspěvky do sborníků této školy, stala se ryzí nauka právní nejznámější teorií právní vůbec a také např. v Japonsku našla tato škola své vynikající stoupence.

Pro tuto školu je příznačná její ostře vyhraněná logicizující a matematizující tendence, usilovná snaha o ryzost metody, vymýcení všech poznatků neprávnických z právní vědy, zdůraznění formy normy jako něčeho, co býti má, přísné rozlišení sféry kognitivně právní a sféry volitivně právní a strohé kognitivně vědecké zaměření s vyloučením všech cílů politických.

Snad právě proto byla tato škola tak bezohledně napadena nacistickou právní teorií a filosofií a představitelé této školy v čele s Kelsenem a Weyrem označováni po nastoupení Hitlera k moci šmahem jako „bolševici v právní vědě“. Kelsen musel uprchnout z Německa a Weyr byl za protektorátu zatčen.

Ve skutečnosti byla tato škola *ryzí školou vědeckou*, bez jakýchkoliv aspirací politických.

II

Normativní teorie byla jednak právní noetikou, jednak právní logikou. V čem je ještě dnes živá? Co může ještě dát dnešnímu úsilí o obrodu právnického života? Jistě nikoli své překonané noetické základy.

Myslím, že odpověď je jednoznačná. Vše to, co spadá do oblasti *právně logické*. Zde, a právě zde jsou její zásluhy nehynoucí. Zlogicizování právnického myšlení, úsilí o jeho zmatematizování, propracování formy právní věty, velkolepá stupňovitá výstavba právního řádu, teorie možného práva a mnoho dalšího — to jsou ty základní myšlenky a konstrukce, pomocí nichž můžeme pro-

hlubovat ústřední ideu dnešního uvažování o právu — ideu *socialistické zákonosti*. Jistě mnohé vědecký vývoj překonal, toto však z dědictví školy ryzí nauky právní zůstalo a je to velmi cenné. Celá moderní logika vět mětí (vět normativních) by byla nemyslitelná bez předchozí velké práce školy ryzí nauky právní. Základní teze této školy plně ožívají v široké problematice logiky normativních vět. Tato logika se postupně stala relativně samostatnou vědní disciplínou. Byla to právě škola ryzí nauky právní, která vytýčila s neobyčejnou důsledností otázku normy a problematiku vět mětí a vzbudila velký zájem o strukturu normy na půdě logiky. Práce Mallyho, Mengela, Hofstädtera a McKinseyho, Dubislava, Jørgena Jørgensena a jejich československých pokračovatelů vyvolaly také v táboře *socialistické* právní vědy naléhavý a stálý zájem o problematiku norem. Za zmínku stojí, že v druhé polovině roku 1966 v Jeně na zvláštním zasedání byla věnována většina příspěvků známých právních teoretiků *socialistického* tábora problematice normy v *socialistickém* právu. To vše by nebylo možné bez předchozí gigantické práce, kterou vykonala brněnská škola.

III

Po tomto vysvětlujícím úvodu lze odpovědět na shora položenou otázku po *vědeckých základech*, z nichž jest vycházet.

Bez jakékoliv pochybnosti bude to vědecký *socialismus* jako omyšlená a budovaná demokracie, tj. realizovaná nejen v oblasti politické, nýbrž také *hospodářské a sociální*; *socialismus* humanitní, plně respektující a zajišťující ve formě účinných záruk lidská práva, *socialismus* jako maximální dělba moci při dobrovolné intergraci, *socialismus* umocňující všechny zdroje občanské aktivity, iniciativnosti a podnikavosti.

Proslulý americký soudce *Benjamin Nathan Cardozzo* jednou prohlásil, že nejcennější na muži je jeho světový názor. Je to správné a my chceme vědomě a bez výhrad vycházet ze světového názoru *socialistického*.

Na této základně budou řešena jednotlivá odvětví právní filosofie, především *právní noetika* (gnoseologie), kdy bude třeba plně zhodnotit všechny význačné a opravdově pokrokové směry lidského myšlení až do poslední doby s krédem, že jakékoliv dogmatické ustrnutí znamená stagnaci v procesu myšlení a filosofické odumírání. Rovněž bude zdůrazněna dosud opomíjená *ontologie práva*. Zde bude třeba čerpat z filosofie jednoho z největších myslitelů nejen XX. století — *Nicolaie Hartmanna*, jediného z nemarxistických filosofů západu, zdůrazňujícího význam *dialektické* metody. Přitom ovšem nejde o to, aby dialektika byla vnucována fenoménům, nýbrž aby byla z nich vyčtena všude tam, kde se opravdu vyskytuje.

Ontologie práva musí předcházet všemu uvažování o právu. Ontologicko-právní zkoumání jsou *předurčující* pro zkoumání logicko-právní, noeticko-právní, stejně jako pro všechny ostatní úvahy o právu.

Ontologii rozumíme vědu o tom, co jest, vědu o bytí, při čemž bytí jest chápat v nejšířším smyslu, jako bytí nejen fyzicko-materiální a bytí organické, nýbrž také bytí duševní a duchovní. *Nicolai Hartmann* určuje ontologii jako „die Wissenschaft vom Seienden“.¹

¹ *Nicolai Hartmann: Aufbau der realen Welt*, str. 15.

V ontologii jde o fundamentální výpovědi o bytí jako takovém. Výpovědi tohoto druhu nejsou nic jiného než kategorie bytí. Obsahově pozorováno nejsou ani kantovské kategorie nic jiného než fundamentální výpovědi o tom, co je, jako vůbec noetické a ontologické kategorie se do určité míry kryjí. Všechny tyto kategorie mají charakter všeobecných konstitutivních principů, pod nimiž stojí všechny speciálnější výpovědi o bytí.

Jde o *novou, přísně vědeckou*, nikoli spekulativně metafyzickou ontologii. Touto novou ontologií nechceme tedy rozumět nějakou spekulativně metafyzickou teorii o nejobecnějších formových vztazích skutečnosti, jak ontologii chápali např. stoikové.³ Vůbec *stará* ontologie, rovněž nauka o bytí, budovala na tezi, že to, co je všeobecné, zhuštěné v essentii, ve formovou substanci a zachytitelné v pojmu, je určujícím a ztvárnujícím nitrem věcí.⁴ Vedle světa, do něhož je uzavřen také člověk, vystupuje podle tohoto pojetí svět podstat, které jsou bezčasové a bez materie, tvoří říši dokonalosti a vyššího bytí. Extrémní zástupci tohoto učení tvrdili, že *vlastní a jediné pravou realitu* mají všeobecné podstaty, a tím pochopitelně znehodnotili časově věčný svět.

Nová ontologie se opírá a vychází ze *zkušenosti*,⁵ a to jak zkušenosti *praktického života*, tak také ze zkušenosti *vědecké*. Řízení nové ontologie předpokládá také zkušenost filosofickou, tu totiž, která se v dějinném běhu lidské myšlenkové práce jeví jako dlouhá řada pokusů, omylů a korektur. Tudíž výpovědní rovinu daného tvoří celá tato *suma úhrnné zkušenosti*. Je třeba si v této souvislosti uvědomit dvojí různé nebezpečí, které zde hrozí. Jde o to, abychom neupadli ani do omylu *novokantismu*, který učinil jedinou „orientační oblastí“ vydobytky vědy a jediné vědeckou zkušenost považoval za zkušenost, z níž nutno vyjít, ani do opačného omylu *fenomenologie*, která chtěla zase tyto vydobytky vědy vůbec vyloučit a vzít za jediné východisko naivní vědomí světa. Daná zkušenost, z níž nutno vycházet, je jak toto naivní vědomí světa, tak také všechny vydobytky vědy.

Cesta nové ontologie je *kategoriální analýzou*, zvláštním řízením, jež se nevyčerpává ani v indukci, ani v dedukci, a kdy nejde ani o čistě aposteriorní, ani o čistě apriorní poznání.⁶ Tudíž tato nová filosofická věda o bytí, ontologie, se liší od všech ontologií starých metafyzických systémů především tím, že základnou a východiskem zde není nějaké absolutní bytí ve sféře nadčasové ideové souvislosti, nýbrž právě to, co je dáno a poznáno ve světě *zkušenosti*.⁷

Ale nejen tento *antispekulativně a antimetafyzický* rys je příznačný pro novou ontologii na rozdíl od ontologie staré. Je ještě další podstatný rozdíl těchto různě pojatých ontologií. *Stará* ontologie byla orientována v podstatě jen na bytí „věcí“⁸ a navíc ještě na bytí organismu. Duševno chápala stará ontologie organologicky a bytí duchovní zařazovala do říše podstat. Proto stará ontologie nemohla duchovní bytí zařadit do reálného světa, kam patří, a *chybně se domnívala*, že duch má bezčasové bytí, je beze změny a bez individuality.

² K násl. srov. Nicolai Hartmann: *Neue Wege der Ontologie*, Systematische Philosophie, vyd. N. Hartmann, str. 208.

³ Srov. např. W. Windelband: *Lehrbuch der Geschichte der Philosophie*, vyd. 1935, str. 166.

⁴ K násl. N. Hartmann: *Neue Wege der Ontologie*, l. c. str. 204.

⁵ Srov. N. Hartmann: *Neue Wege der Ontologie*, l. c. str. 214, 215.

⁶ N. Hartmann: *Neue Wege der Ontologie*, str. 214n.

⁷ Srov. W. Windelband: l. c. str. 591.

⁸ N. Hartmann: *Neue Wege der Ontologie*, str. 217–219.

Naproti tomu *nová* ontologie ukazuje a dokazuje, že duchovní bytí je reálným bytím, dokazuje, že se realita nesmí směšovat s materialitou, jak to činila stará ontologie, která omezovala realitu na to, co je prostorové. Nová ontologie dokazuje, že opravdové znaky reality nejsou připoutány ke kategoriím prostoru a materie, nýbrž ke kategoriím *času a individuality*. Nová ontologie ukazuje, že prostor a čas nejsou ontologicky rovnocenné kategorie, nýbrž že čas je kategorií mnohem fundamentálnější než prostor. Prostorové jsou jen věci a živé bytosti včetně příslušných procesů. Časové však jsou mimo to také procesy duševní a duchovní. V prostoru je jen část reálného; *všechno* reálné je v čase. V prostoru je jen část reálného světa, a to část jeho nižších útvarů. S časovostí souvisí nerozlučně individualita. Individualita nespočívá v ničem jiném než v tom, že se dotyčné přihodí jen jednou a je to jedinečné. Vše reálné pomíjí, vše reálné je podrobena kategorii času.

V této souvislosti není bez zajímavosti upozornit na to, že zařazování ducha do říše ideality je vlastní také *školy ryzí nauky právní* a že zde jde zřejmě o dědictví staré ontologie.

Bytí není pouhým bytím *neživé* přírody, bytí se nevycherpává ani bytím organickým, ani bytím *duševním*. Existuje také bytí *duchovní* a ontologie má za úkol zkoumat *všechny* tyto druhy bytí, tedy i bytí duchovní, jeho strukturu, jeho kategorie. Každému z těchto druhů bytí jsou adekvátní *specifické kategorie*. Tak např. kdežto pro bytí neživé přírody je adekvátní kauzalita, je pro nejvyšší poschodí stupňovité výstavby reálného světa, pro bytí *duchovní*, adekvátní *teleologie* a *normativita*.

Doznívající 19. stol. a počínající 20. stol., zejména vlivem novokantovského směru marburského, vystupňovalo význam *noetiky*, význam teorie poznání, význam metodologie do krajnosti. Pro samé broušení nože se zapomínalo na vlastní krájení. Noetika se stala základní vědou vůbec. „Objekt“, „předmět“, „skutečnost“, „látka“, „materiál“ — to vše se začalo ztrácet.

To vidíme v *obecné* filosofii stejně jako, a zvláště názorně, ve filosofii a teorii *právní*. Tak nejrozšířenější právně filosofická škola první poloviny 20. stol., škola ryzí nauky právní neboli normativní teorie (Kelsen, Weyr a další) se v podstatě vyčerpává problematikou noetickou, resp. metodologickou.

Teprve postupující 20. stol. začíná se opět vracet k *objektu*. Ožívá znovu „první filosofie“ antické a středověké tradice.⁹ Nová ontologie, ontologie kritická, opírající se o *citlivé, bedlivé, svědomité a důkladné zkoumání všech vrstev bytí reálného světa (vrstvy bytí anorganického, organického, duševního a duchovního)*, vychází z *úhrnné zkušenosti, praktické i vědecké včetně filosofické a zpětným závěrem ze skutečnosti dochází k základům*.¹⁰

Při kritickém pohledu se ukazuje, že *ontologické* a *noetické* výklady nejsou v žádném rozporu, nýbrž naopak jde o stejnou věc jen z různých stránek, i když — a právě proto — že noetika je věda o materiálních podmínkách poznávání, kdežto ontologie je věda o bytí, jeho struktuře a kategoriích. Je nesmyslné pochybovat o *realitě* světa. Svět je ovšem nutno poznat. Ontologie i noetika mají tento společný cíl. Relativní rozdíl mezi nimi spočívá ve *směru* jejich zájmu. *Noetika* právě proto, že zkoumá podmínky poznání, je zamě-

⁹ Windelband: l. c. str. 583.

¹⁰ Srov. N. Hartmann: *Der Aufbau der realen Welt*, str. 2.

řena na ono broušení nože a často má sklon zapomínat na samo krájení. *Ontologie* je zase zaměřena na zmocnění se reality a chce stále krájet a někdy zapomíná, že se tupým nožem nekrájí dobře. Proto jedině *skloubení* ontologie s noetikou přivede nás k lepšímu poznání bytí a jeho druhů, zejména bytí duchovního, kam především patří také právo, i když právo zasahuje podstatným způsobem také do *všech ostatních* vrstev bytí reálného světa.

Jen při trochu pozornějším pohledu je zřejmé, že náš svět, náš *reálný* svět neskládá se z jediné jednotné vrstvy bytí, nýbrž že je *zvrstveněn*. Reálný svět se nám představuje jako velkolepá *stavba* jednotlivých vrstev bytí, a to od nejnižší, základní, nosné vrstvy bytí *anorganického* (fyzicko-materiálního) přes vyšší vrstvu bytí *organického*, na níž spočívá opět vrstva bytí *duševního*, až po největší vrstvu reálného světa, totiž bytí *duchovní*. Přes nespornost tohoto fenoménu celkové výstavby reálného světa a jeho zvrstvenění neustále se usilovalo průběhem staletí o to, aby tento složený útvar byl vysvětlován z jednoho ústředního principu¹¹ a fenomén zvrstvenění reálného světa se neviděl nebo ignoroval. Historický materialismus dojde zde plného uplatnění.

Je proto nesmírnou zásluhou *Nicolaie Hartmanna*, že první soustavně, v celé šíři a *nikoli* na idealisticko-spekulativně metafyzické základně vybudoval *nauku o vrstvách (stupních) reálného bytí*. Učebnice „Základy marxistické filosofie“ ani na jediném místě necituje tohoto giganta moderní filosofie, v jehož učení — i v nesouhlasu — by mohl marxismus-leninismus najít potvrzení celé řady svých pouček a možnost dalšího plodného rozvíjení svého vědeckého světového názoru.

Je ovšem pravda, že se již *odedávna* vidělo, že reálný svět je zvrstveněn¹² a viděl se také stupňovitý řád (Plotin, Scotus, Eurigena, Platon, Aristoteles, různé systémy středověku); myšlenka vrstev vystupuje do popředí také ve známé protivě „přírody a ducha“, a to zejména v německém idealismu, a v této formě ovládá až do dnešní doby dělení věd na vědy přírodní a vědy duchovní.

Ale reálný svět není tak jednoduchý, že by se vystačilo se schematem *dvou* vrstev reálného bytí. A rovněž se ukáže, že není správné chápat tyto dvě vrstvy ve vzájemné protivě. Existují *čtyři* základní vrstvy (stupně) reálného bytí a tyto vrstvy nejsou mezi sebou v žádném rozporu, v žádném protikladu, nýbrž tvoří stupňovitou stavbu, v níž nižší vrstva (stupeň) bytí je vždy nosným *fundamentem* pro vyšší vrstvu (stupeň) bytí; vyšší vrstva bytí na nižší *spočívá*, je na ní závislá a přesto a právě proto má také svou vlastní *autonomii*.

Zvláště třeba zdůraznit, že *duchovní* bytí je bytím reálným, že patří jako nejvyšší vrstva, jako nejvyšší stupeň do stupňovité stavby reálného světa. Na to se zásadně zapomínalo. Duchovní bytí se vůbec vylučovalo z reálného světa a převedlo se prostě do světa ideálního, bylo něčím nereálným; duch, hodnota, mětí, norma — to vše se užívalo jako synonyma a zařazovalo se do světa ideality. Klasicky je to vidět na škole *ryzí nauky právní*. *Kelsen* pod vlivem marburského novokantismu, nevidí v právu, ba ani ve státu nic jiného než normu, mětí, ducha a zařazuje to vše do světa ideality. To se také stalo této škole osudným, poněvadž pro tuto základní chybu nemohla tato škola vůbec zachytit podstatu práva a ještě méně podstatu státu. Všude zde zřejmě hrál

¹¹ Srov. N. Hartmann: *Das Problem des geistigen Seins*, str. 6n; týž: *Der Aufbau der realen Welt*, str. 87n.

¹² K násl. N. Hartmann: *Der Aufbau der realen Welt*, str. 189, 191—192.

rozhodující úlohu starý předsudek, že *realitu* má jen to, co je věčné.¹³ Přehlédl se zcela, že všechno, co podléhá času, tedy např. určitý právní řád, má realitu, i když není ani prostorový ani materiální. Při bližším pohledu se ukazuje, že oblasti duchovního života (např. právo, i když toto zasahuje jako komplexní útvar do ostatních vrstev reálného bytí, dále morálka, vědění, řeč atd.) mají svůj dějinně časový vznik i zánik, existují jen ve své době a jen v dějině reálném životě lidu určité epochy. Toto jejich časové bytí, jako „platné právo“, „platná morálka“, věda a živá řeč, je podle druhu i stupně zcela jiným bytím, než je bytí samého aktu vědomí, ačkoli má tyto akty v dočasných individuích za svůj předpoklad.

Kdežto moderní, *kritická ontologie obecná* je vědou o bytí *vůbec*, je *právní ontologie* vědou o bytí *práva*. Co sledujeme právně ontologickými úvahami? Co nám má přinést řešení právně ontologické problematiky? Na tyto otázky zní odpověď: *řešení podstaty práva, tzn. přesné určení místa, kam právo patří.*

Toto místo se určuje nejrůznějším způsobem. Jedni je vidí ve světě ideality, kterou chápou opět různě, někteří obsahově, jiní formálně. Druzí naproti tomu zařazují místo, kam patří právo, do světa hmotné reality, kterou zase chápou nejrůznějším a zpravidla velmi mlhavým způsobem. Třetí konečně umísťují právo někam do středu mezi těmito dvěma světy, avšak nemajíce jasno ani o výstavbě světa reality, ani o světě ideality, ani o funkci zprostředkujícího článku mezi nimi, nedovedou ani oni na tuto stěžejní otázku všeho uvažování o právu dát alespoň trochu uspokojivou odpověď. Přitom vesměs se setkáváme s neuvěřitelnou nejasností v otázce povahy duchovního bytí.

Právní filosofie jako právní ontologie stojí proto především před úkolem bedlivě přihlídnout k výstavbě reálného světa. Reálný svět, jak jsme již naznačili, je stupňovitá stavba jednotlivých vrstev bytí s nejvyšší vrstvou bytí duchovního. Tato vrstva je nanejvýš komplexní a bohaté struktury a do této vrstvy patří, i když ne výlučně, přece jen převážně, také právo. V určitých oblastech bytí duchovního, jež je bytím reálným, setkáváme se se zvláštním úkazem, s tzv. *odvozenou normativitou* určitých oblastí sféry duchovního bytí. Tato odvozená normativita zajímá obzvláště právního filosofa, poněvadž oblast právní je převážně takovou typickou oblastí sféry duchovního bytí s odvozenou normativitou. Zde budeme ve středu problematiky *svobody vůle*, kterou řešili také *Hegel, Marx a Engels*. Teprve ontologická zkoumání nám dovolí tuto problematiku řešit; svoboda vůle se nám nakonec objeví jako speciální problém *autonomie vyšší vrstvy reálného bytí* vůči nižší vrstvě reálného bytí.

Každá vrstva bytí ve stupňovité výstavbě reálného světa má své *vlastní* principy, zákony, kategorie, které příslušejí jen jí a nemohou být nahrazeny jinými kategoriemi a také nejsou bez dalšího přenositelné na jiné vrstvy reálného bytí.¹⁴ Kategorie určité vrstvy reálného bytí mohou sice zasáhnout daleko do vrstev strukturálně vyššího bytí, avšak nemohou tam být kategoriemi opravdu ústředními a této vyšší vrstvě reálného bytí adekvátními. Takové kategorie, i když proniknou do vyšší vrstvy bytí, tvoří toliko podřadné momenty ve vyšší a bohatší struktuře těch kategorií, které tvoří právě specifičnost těchto vyšších vrstev bytí. Prostě nikdy není možno porozumět zvláštnosti bytí jedné vrstvy

¹³ K násl. N. Hartmann: *Der Aufbau der realen Welt*, str. 197, 282—283; týž: *Neue Wege der Ontologie*, str. 216n.

¹⁴ K násl. N. Hartmann: *Das Problem des geistigen Seins*, str. 15n.; týž: *Der Aufbau der realen Welt*, str. 92.

pomocí kategorií jiné vrstvy bytí, a to ani pomocí kategorií vrstvy vyšší, ani pomocí kategorií vrstvy nižší. Nižší kategorie jsou sice silnější (zákon síly), avšak vyšší kategorie jsou nad nimi relativně „svobodné“ (zákon svobody).

Fenomén práva není žádným fenoménem jednoduchým, nýbrž se vyznačuje značnou komplexností. Jisté je, že do říše ideality fenomén práva jako takový nepatří. Právo patří do reálného světa a to především do *duchovního bytí*, avšak — jak se ukáže — *právo je fenoménem složeným, komplexním a uplatňuje se i ve všech dalších vrstvách reálného světa*. Fenomén práva má všechny vrstvy bytí, jako je má stavba celého reálného světa. Tento poznatek lze vyjádřit také tak, že fenomén práva prochází a zachycuje všechny vrstvy výstavby reálného světa, i když důraz spočívá na vrstvě duchovního bytí, kde je vlastní doména práva. Rovněž *stát* je takovým složeným, komplexním útvarem, prostupujícím všechny vrstvy reálného bytí. Rozdíl v tomto směru je v důrazu na jednotlivé vrstvy. Mluvíme-li o *právu*, stojí v popředí vrstva bytí duchovního. Mluvíme-li o *státu*, klademe důraz stejnoměrně na *všechny vrstvy*.

IV

Je evidentní, že v kritické ontologii může zejména *marxistická* filosofie, do-
 sud v podstatě ji neznající, nalézt cestu vpřed a současně potvrzení některých
 svých základních tezí. Nejde samozřejmě o to, přebírat nekriticky všechno, co
 Nicolai Hartmann napsal, nýbrž *pečlivě zkoumat vše opravdu pokrokové*
a použít to pro vlastní práci.

Pokud jde o *metodu* vědecké práce, je třeba skončit se všemi aprioristickými
 představami o tom, že napřed si podle své vůle vymyslíme metodu a tuto vnu-
 tíme fenoménům. *Metoda* je podmíněna jednak „předmětem“, přesněji „látkou“,
 materiálem, prostě tím, co je dáno a má být poznáno, jednak *strukturou* kom-
 plikovaného aktu, který nazýváme poznání. Poznání musí nasadit na ty plochy
 předmětu, které se mu nabízejí a postupovat dále. Na své metodě určitá věda
 nejlépe pracuje, když se zcela oddá látce, kterou má zkoumat. Její postup je
 neustálé nasazování, zkoušení, neúspěch, nové nasazení — až se jí podaří
 učinit krok dopředu. Věda zápasí se svou látkou, se svým „předmětem“, aby se
 jej zmocnila a toto zápolení je současně zápolení o metodu. Metoda jí vyrůstá
 pod rukama v práci na samé věci. Všechno vědění o metodě je tedy sekundární.
 Jde o záležitost dodatečné reflexe. Vědomí metody nikdy nepředchází, jde vždy
 dodatečně. Metoda pracující živoucím způsobem je sice to první, ale vědomí
 o metodě je to poslední, jak správně rozpoznal Nicolai Hartmann.

V právní filosofii nevystačíme s nějakým monismem noetických, metodolo-
 gických hledisek, resp. s jedinou kategorií, ať už noetickou nebo ontologicky
 reálnou.

Pro právní filosofii je typické *harmonické sloučení*, tvůrčí syntéza různých
 poznávacích hledisek, resp. kategorií. Nejzákladnější metoda právně filosofic-
 kého bádání je *metoda komplexní, metoda dialektická*. Souvislost všeho se vším
 a tendence k této metodě, je vlastní smysl právně filosofické metodologie. Žádná
 jiná vědní oblast nevolá po tomto základním noeticko-metodologickém hledisku
 tak naléhavě, jako právě vědní oblast filosofie (právní filosofie), poněvadž zde
 jde o samé základy všech speciálních věd a také o jejich vyústění a korunování.

Vyjít z nejšířší oblasti fenoménů, neustále brát k nim svědomitý zřetel, provést přesný rozbor a pak uvědomit si jednotlivé vrstvy bytí, vyznačující svět, spolu s příslušnými kategoriemi, jež jsou pro tyto jednotlivé vrstvy adekvátní, uvědomit si stupňovitou výstavbu reálného světa a poměr jednotlivých vrstev spolu s poměrem jednotlivých kategorií, pochopit souvislost světa reality s mětím prostřednictvím člověka „organ du coeur“ ve smyslu Pascalově a vše to zachytit ve velkolepou noetickou, ontologickou a normoideovou syntézu — toť úkol filosofie a právní filosofie, která tyto nesmírné problémy může řešit jen pomocí své generální zbraně — komplexní noetiky, *metody dialektické*. Nikoli tedy upadnout do staré chyby metodického, resp. noetického synkretismu, nýbrž v čistém vypreparování jednotlivých noetických hledisek a jednotlivých reálných kategorií nalézt spojující nit vědění o světě vůbec (*úkol filosofie*), resp. o světě práva (*úkol právní filosofie*).

A tu je nesporně plně uznat velikou průkopnickou práci těch, kteří se zabývali studiem metody *dialektické*. Mám zde na mysli především *Heraklita z Efezu, Hegla, Marxe, Engelse, Lenina a Nicolaie Hartmanna*.

Do *filosofie práva* patří ovšem nejen *právní logika* (kde škola ryzí nauky právní vykonala obrovskou práci), nejen *právní metodologie*, nejen *právní noetika* a *ontologie práva*, nýbrž i *axiologie práva*; patří tam také *zkoumání po smyslu a účelu práva, po světovém názoru právním atd.* To vše budou veliké úkoly, před nimiž bude stát *nová* právníká škola brněnská, neochvějně vycházející z důsledných socialistických pozic.

RECHTSWISSENSCHAFTEN UND GEGENWART

Bei der Wiedereröffnung der juristischen Fakultät in Brünn entsteht die wichtige Frage nach der Reinen Rechtslehre.

Es ist klar, daß es nur der Sozialismus als konsequent durchgedachte und durchgeführte Demokratie, d. h. eine nicht nur im politischen, sondern auch im wirtschaftlichen und sozialen Bereich realisierte Demokratie sein kann; dieser Sozialismus respektiert und garantiert im vollen Maße die *Menschenrechte*.

Auf dieser gemeinsamen Grundlage werden alle Zweige der Philosophie des Rechts gelöst werden, besonders die *Rechtsnoetik* und die *Rechtslogik*, die moderne, kritische *Ontologie des Rechts*, sowie die Frage nach dem *Sinn und Zweck des Rechts* und die Frage nach der *rechtlichen Weltanschauung*.

Alle positiven Erträge der alten Brünner Rechtsschule (die aus der Schule der Reinen Rechtslehre ausging), und zwar auf dem Gebiet der *Rechtslogik* (logische Struktur der Norm, Stufenbau der Rechtsordnung, Theorie des möglichen Rechts) können mit Erfolg verwertet werden.

Stark muß man die Aufgabe der *Ontologie des Rechts* betonen. Es handelt sich um eine neue, moderne, *kritische* Ontologie im Sinne der Lehre Nicolai Hartmanns.

Die rechtsontologischen Untersuchungen sind *prejudiziell* für alle Rechtsuntersuchungen überhaupt: für rechtslogische, rechtsnoetische, sowie für alle anderen Rechtsbetrachtungen. Die kritische Ontologie untersucht gründlich alle Schichten der realen Welt (die anorganische, organische, seelische und geistliche Schicht) und geht aus der gesamten — praktischen und wissenschaftlichen (auch der philosophischen) Erfahrung aus und kommt durch einen Rückschluß zu den Grundlagen zurück. Nur kritisch ontologisch kann die Grundfrage nach dem *Wesen des Rechts* gelöst werden. Es wird sich zeigen, daß das *Recht als Phänomen* ein zusammengestelltes, komplexes Gefüge der realen Welt ist und daß es durch alle Schichten der realen Welt — wenn auch in erster Reihe die Schicht des objektiven und objektivierten Geistes in Frage kommt — durchgeht.

Für alle Rechtsbetrachtungen sind die *Kategorien der Teleologie* und der *Normativität* dominant, obwohl auch die anderen Kategorien in Frage kommen. Für die Rechtsphilosophie ist die schöpferische dialektische *Synthese* der verschiedenen Kategorien kennzeichnend.